

Dones locutores als orígens de la ràdio

Des de la creació de la primera ràdio a Catalunya, Ràdio Barcelona, el novembre de 1924, la dona ve tenir un paper rellevant en la locució de programes. **Maria Cinta Balagué**, a part de ser la primera dona funcionària de l'ajuntament de Barcelona, va ser la primera dona catalana en posar-se darrere d'un micròfon, una història desconeguda fins al 1927 quan decidí deixar d'aparèixer sota el pseudònim de *Salus*. El llibre "*Dones de ràdio*", de **Sílvia Espinosa**, descobreix a través dels seus retrats a 28 dones pioneres en el món de la ràdio de Catalunya, al mateix temps que reconstrueix la crònica del naixement d'aquest gran mitjà de comunicació de masses que donà protagonisme a la veu femenina.

comunicació | 17/06/2014



Cristina Mora. - 5 anys d'investigació, aplicant la metodologia d'històries de vida i la recerca de material d'arxiu de publicacions de l'època, van permetre a la periodista i doctora en Comunicació Audiovisual i Publicitat, **Sílvia Espinosa**, arribar al cor de les històries d'aquest grup de dones, 8 de les quals encara estan vives. Moltes d'elles fins ara desconegudes, d'altres però reconegudes amb la Creu Sant Jordi.

Aquest va ser el cas per exemple de **Maria Tersa**, que va començar la seva feina a Ràdio Lleida fins que la guerra civil la va fer viatjar a Barcelona, on contactà amb la seu central de *Ràdio Associació de Catalunya* (RAC). De seguida li van oferir traslladar-se a *Ràdio Girona*, opció que van preferir els pares de Maria per por dels bombardejos de Barcelona.

A la capital gironina, a banda d'oferir-li un lloc com a locutora li van donar la possibilitat de viure als estudis, un pis antic, habilitat i preparat per donar aixopluc, on va viure fins al final de la guerra. Amb l'entrada dels nacionals a la ràdio, van pensar que era roja, tot i que ella venia de família benestant, i la van fer fora. Segons les reflexions de la Sílvia Espinosa, el cas de la Maria Tersa, que ara té 102 anys, "*representa aquest perfil de dones que van tenir la sensació de poder fer el que a elles els hi venia de gust. I tant ella com d'altres dones deien que la guerra va estroncar les vides, perquè haguessin continuat fent ràdio, viatjant... No eren feministes però sí tenien l'esperit de fer el que elles volien*".

La feminització de la ràdio durant la República

Durant la II República es va impulsar la creació de llocs de treball per les dones en espais fins ara barrats per a elles, com era a correus, justícia, institucions penitenciàries o la ràdio. Així doncs la República va promoure la feminització de la ràdio, i moltes dones que venien d'agrupacions teatrals, cors o entitats cíviques culturals van passar a col·laborar amb el mitjà de comunicació.

"La República reordena l'espai radioelèctric fent un decret perquè les ciutats que ho vulguin puguin obtenir una concessió. Va ser el cas de Ràdio Terrassa, Ràdio Sabadell... I aquestes emissores petites posen una locutora. En molts casos acabaven posant locutores perquè eren més versàtils, ja que per a elles aquesta era la seva feina, mentre que els locutors ho compaginaven amb d'altres, ja que la ràdio era una feina amb baixa remuneració econòmica. Les dones que hi treballaven eren conegudes al barri. Era una cosa molt popular",

explica **Sílvia Espinosa**, que actualment és docent a la Universitat de Girona.



Maria Tersa en el seu lloc de treball

Van ser uns anys on la ràdio no emetia totes les hores del dia, on l'audiència estava sobretot interessada a escoltar les darreres versions de jazz per poder ballar i l'audiència era predominantment familiar. Les dones que es van incorporar com a locutores en aquella època venien majoritàriament de famílies benestants, amb un alt nivell cultural que veien la ràdio com una professió divertida i amb cert glamour. Eren lectores de continguts, de publicitat o de ràdio teatre, però el periodisme era encara majoritàriament masculí. Només algun cas aïllat com el de la periodista **M^a del Carme Nicolau**, de Ràdio Barcelona, trencava la norma. El llibre retrata la història d'aquesta dona, l'única periodista dels anys 30 de la ràdio catalana. Escriptora i guionista també, va ser redactora en cap i directora de la revista "*La dona catalana*". Militant de l'Estat Català i d'ideal feminista, va ser mare soltera, tots ells fets que la van fer apartar de l'escena pública el 1938.

Continguts conservadors als programes femenins

Però segons explica l'autora al llibre, els programes de l'època pensats per a les dones eren conservadors i

... Els següents explica l'altera al març, els programes de l'època perduts per a les dones eren concrets i estaven conduïts per "noies sense problemes econòmics, amb cultura, que sabien idiomes, que tenien nocions de música, etc. Eren noies de famílies properes a la Lliga Regionalista. És a dir, quant a ideologia els programes eren més aviat de dretes."

La producció de programes femenins als anys 30 era si més no prolífica i Ràdio Associació de Catalunya va arribar a fer 4 programes dirigits per dones. Un altre fet destacat era la igualtat salarial que gaudien durant l'època de la República. Tota la gent que va entrevistar la Sílvia Espinosa se sorprenia quan els hi preguntava si cobraven el mateix sou. "Fins i tot hi havia dones que cobraven més si tenien una categoria superior dins la ràdio, ja que es pagava per categories. Estaven els de primera categoria que guanyaven més, que treballaven en programes més bons, amb més audiència, amb bons locutors. Després estaven els substituïts en els moments de les vacances... Estava tot molt planificat".

El règim franquista va provocar un gir de 360 graus. Segons explica la periodista, "així com durant la República tant homes com dones tenien la mateixa presència, amb el règim franquista això canvia radicalment. Dominaran els locutors de ràdio, que seran les estrelles de l'època, i les dones seran les seves parteners". Només una dona destacaria durant el franquisme, la **Maria Matilde Almendros**, amb el programa diari "De España para los españoles" de Ràdio Nacional d'Espanya.

El règim utilitzà la ràdio i els mitjans de comunicació com a eines de propaganda, on els consultoris sentimentals i la "Sección Femenina" passaren a ser els principals temes que ajudarien a crear un model de dona adient al nacionalcatolicisme.

La veu de **Mercedes Laspra** (Montserrat Fortuny) seria la darrera veu femenina que els oients escoltarien parlar català per la ràdio. No seria fins els darrers anys dels seixanta, on el català tornà a sentir-se tímidament en algunes emissores comarcals i locals.